

NEMZETKÖZI FELMÉRÉSEK AZ ADMINISZTRATÍV TERHEKRŐL

HÉTFA Kutatóintézet
Jó Kormányzás Program
Szakmai háttér III.

NEMZETKÖZI FELMÉRÉSEK AZ ADMINISZTRATÍV TERHEKRŐL

HÉTFA Kutatóintézet
Jó Kormányzás Program
Szakmai háttér III.

Budapest

A kézirat lezárásának időpontja: 2010. november 6.

ISSN 2062-3798

Felelős kiadó: Csizte András igazgató

HÉTFA Kutatóintézet

H-1051, Budapest Október 6. utca 19. IV/2.

Telefonszám: +36 30/730 6668; Fax: +36 1 /700-2257

info@hetfa.hu

TARTALOMJEGYZÉK

Versenyképességi indexek.....	5
Világbank – Doing Business Index	5
IMD – World Competitiveness Index.....	5
Világgazdasági Fórum – Global Competitiveness Index.....	5
Heritage Foundation – Economic Freedom Index.....	6
Magyarország a nemzetközi felmérésekben	7
Index szerinti megközelítés.....	7
Világbank – Doing Business Index	7
IMD – World Competitiveness Index.....	11
Világgazdasági Fórum – Global Competitiveness Index	12
Mutatócsoportok szerinti megközelítés.....	14
Vállalati adminisztráció.....	14
Adófizetés terhei	15
Munkaügyi szabályozás.....	15
Jogszerű magatartás	16
Felhasznált források.....	17

NEMZETKÖZI FELMÉRÉSEK AZ ADMINISZTRATÍV TERHEKRŐL*

E háttéranyag célja, hogy a nemzetközi versenyképességi indexek összevetésével bemutassa Magyarország versenyképességének alakulását és a hazai vállalkozások működését megnehezítő adminisztratív terhek mértékét. Elemzésünkben a Világbank által összeállított *Doing Business Index*, a Világgazdasági Fórum által szerkesztett *Global Competitiveness Index*, a svájci IMD intézet által jegyzett *World Competitiveness Yearbook*, és a Heritage Foundation által kiadott *Economic Freedom Index* adatit használtuk fel. Elemzésünkben bemutatjuk a felsorolt indexek adatszerzési eljárásait és az erre épülő rangsorképzési metodikáit, majd az elmúlt évek változásait vonjuk górcső alá.

INTERNATIONAL SURVEYS ON ADMINISTRATIVE BURDENS

This paper introduces the transition of the Hungarian competitiveness and the level of the administrative burdens in Hungary by comparing the international competitiveness indexes. The study examines the *Doing Business Index* established by the World Bank, the *Global Competitiveness Index* edited by the World Economic Forum, the *World Competitiveness Yearbook* published by the Swiss IMD Institute, and the *Economic Freedom Index* issued by the Heritage Foundation. The paper provides a description on how data are collected and processed when compiling these indexes, and examines the trends of the last few years.

* A háttéranyagot Pocsarovszky Ráchel és Telek Ádám készítette.

VERSENYKÉPESSÉGI INDEXEK

Világbank – Doing Business Index

A Világbank (World Bank) Doing Business rangsora egy kitalált vállalkozást alapul véve veti össze, hogy a vállalkozásoknak milyen nehézségekkel kell megküzdeniük az egyes országokban. A modellesetet egy korlátolt felelősségű vállalat működési költségeivel számol. A vizsgált vállalkozás általános kereskedelmi tevékenységet folytat az ország legnagyobb üzleti központjában, 100 százalékban hazai kézben működik, és 10-50 alkalmazottat foglalkoztat, továbbá nincsenek különleges kiváltságai, sem ingatlanvagyon. A felmérés megvizsgál minden engedélyt és hatósági kötelezettséget, amit a vállalkozásnak induláskor teljesítenie kell, nem számítva az iparág-specifikus engedélyeket. Az index a vállalati működés tíz területét külön-külön értékelő komponensek („alrangsorok”) összesítéseként áll össze, és az egyes komponenseken belül a felmérés konkrét, számszerűsíthető mutatók alapján értékeli a szabályozás minőségét, illetve a szabályozottság szintjét. Az elemzésben használt adatok két forrásból származnak. Az országok formális törvényei és jogszabályai meghatározzák a vállalat tevékenysége során szükségessé váló jogi és adminisztrációs feladatok lépéseit. Az ezekre fordított idő- és pénzbeli költségek kiszámítására a hatóságok által megadott idő- és költségtáblázatok és tudományosan megalapozott becslések (*De Soto* [2000]) állnak rendelkezésre. A Doing Business nem foglalkozik olyan informális költségekkel, mint a korrupció vagy a makrogazdasági környezet jellemzőivel, amik csak közvetve befolyásolják a vállalkozásokat (dolgozók képzettsége, pénzügyi rendszer stabilitás), hanem az állami szabályozásra koncentrálnak.

IMD – World Competitiveness Index

Az IMD (International Institute for Management Development) által szerkesztett World Competitiveness Yearbook a gazdaság állapotát befolyásoló összes fontosabb tényezőt igyekszik megragadni. Az évkönyv négy fő kategóriában rangsorolja az országokat (gazdasági teljesítmény, kormányzati hatékonyság, üzleti hatékonyság, infrastruktúra). Ezek a tényezők 5-5 alváltozó egyenlő súllyal számított összegéből származnak, amiket 327 faktor ad ki. A felmérés adatai részben külső adatbázisokból (WTO, OECD, IMF, World Bank, Eurostat és az ENSZ szervezetei) származnak, részben úgynevezett „háttérinformációk”, vagyis saját gyűjtésű adatok, melyek túlnyomó többsége kérdőíves felmérésből származik. A kérdőíves lekérdezés során vállalatvezetők és közgazdászok az állításokat 6 fokú skálán értékelik.

Világgazdasági Fórum – Global Competitiveness Index

A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum) által készített Global Competitiveness Index (GCI) szintén teljes képet igyekszik nyújtani egy ország gazdaságát befolyásolni képes hatásokról. Az elemzés 12 oszlopát nevezi meg a gazdaságnak, amiket 111 alváltozó alapján osztályoz. A WEF az osztályzatait kisebb

részben nemzetközi adatbázisokból elérhető erős adatokra, nagyobb részben vállalatvezetői kérdőívekre alapozza. A 2009-2010-es riport elkészítéséhez 12 641 vezetői kérdőív adatait használták fel, ami országonként átlagosan 95 válaszadót jelent (a magyar adatokat 96 válasz alapján rakták össze). A WEF ügyel arra, hogy a vállalkozói szféra reprezentáns részét megszólaltassa, kis-, közép- és nagyvállalatok vezetői egyaránt véleményt nyilváníthassanak. Magyarországon a válaszadók 20 százaléka 100 dolgozónál kevesebbet, 39 százaléka 100 és 500 dolgozó között foglalkoztató vállalat volt. A felmérésben vizsgált 12 gazdasági indikátor: az intézményrendszer, az infrastruktúra, a makrogazdasági stabilitás, az egészségügyi helyzet és az elemi oktatás, a felsőoktatás, az árupiac hatékonysága, a munkaerőpiac hatékonysága, a pénzpiac kifinomultsága, a technológiai felkészültség, a hazai piac mérete, az üzleti élet kifinomultsága és az innováció.

Heritage Foundation – Economic Freedom Index

A Heritage Foundation nemzetközi gazdasági értékelésének eredményeként állítja össze az Economic Freedom Index-et (EFI). Az EFI a gazdaság szabadságát 10 indikátor alapján adja meg (üzleti élet szabadsága, kereskedelem szabadsága, pénzügyi szabadság, kormányzati kiadások, monetáris szabadság, beruházás szabadsága, finanszírozás szabadsága, munkaerőpiac, tulajdonjogok, korrupció). Az indikátorokat erős adatokból transzformálják, a felhasznált adatok pedig nemzetközi adatbázisokból és felmérésekből (pl. WB: Doing Business, Transparency International: Corruption Perceptions Index) származnak. Egyes esetekben az indikátor különböző alváltozók meglétéért és hiányáért kapható jutalom és büntetéspontok összegeként áll elő.

MAGYARORSZÁG A NEMZETKÖZI FELMÉRÉSEKBEN

Magyarország számára a nemzetközi versenyképességi felmérésekben elért helyezések nem adnak túlzott okot az öröme. Hazánk ugyan a világ középmezőnyébe sorolható, de ami fontosabb: érdemi előrelépés nem igazán tapasztalható. A következőkben kétféle megközelítés alapján vizsgáljuk meg eddigi helyezéseinket. Elsőként sorra vesszük a kiválasztott rangsorokat és megnézzük, azok alapján hogyan teljesített Magyarország az elmúlt években. Ezt követően a mutatók jellegén alapuló csoportosítás szerint vizsgáljuk meg, hazánk mely területeken tehet szert előnyre és milyen problémákra kell koncentrálni.

Index szerinti megközelítés

Világbank – Doing Business Index¹

A Világbank 183 országot vizsgáló Doing Business rangsora szerint 4 év alatt a 2006. évi 52. helyről a 47. helyre kerültünk – az ide besorolás azonban a 2009. évi 41. helyhez képest negatív eredménynek számít.

A négy év alatt elért pozitív változás elsősorban a vállalkozásindításnak egy 2008-as rendeletről fakadó leegyszerűsödésének köszönhető. Az online lehetőségek kidolgozásával és fejlesztésével a vállalkozásindítás időigénye 4 napra csökkent (2004-ben ez még 65 napot jelentett), így Magyarország ebben a témakörben negyedik lett a nemzetközi rangsorban. Ezzel párhuzamosan a költségek is erősen redukálódtak: az új cég elindításával kapcsolatos költségek az egy főre jutó jövedelem 8 százalékát teszi ki (a 2004-ben mért 64,3 százalékkal szemben), így hazánk az első tíz ország között szerepel a cégalapítás költségeit összehasonlító tabellán. A cégalapításhoz szükséges indulótőke aránya is radikálisan leapadt: míg 2004-ben az egy főre jutó jövedelem 220,3 százaléka volt, 2010-ben már csak 10,2 százalékot mértek. Az elmúlt négy évben a Világbank mérései szerint jelentősen csökkentek az engedélyek kiadásával kapcsolatos költségek is: ma már az egy főre jutó jövedelem 9,8 százalékát teszik ki a 2006-ban mért 279,1 százalékhoz képest.

Látnunk kell mindemellett azonban azt is, hogy a 2009. évi helyezésekhez képest Magyarország eredményei idén szinte minden tekintetben negatívak lettek – csupán a külkereskedelem terén történt javulás, ebben a kategóriában is kizárólag a szállítási költségek (gyaníthatóan árfolyamhatásokra is visszavezethető) csökkenésének köszönhetően. Az építési engedélyezési eljárások, valamint a vállalat megszüntetése kivételével azonban a többi komponens tekintetében 2 és 10 pozíció közötti romlás jegyezhető fel. Ez részben a hazai mutatószámok romlásának, részben pedig más országok jobb teljesítményének tudható (a mutatószámok változását részletesen mutatja a 7. táblázat).

¹ A Doing Business Magyarországra vonatkozó felmérésben egy modellesetet vizsgál meg, egy korlátolt felelősségű vállalat működési költségeivel számol. A vizsgált vállalkozás általános kereskedelmi tevékenységet folytat az ország legnagyobb üzleti központjában, 100 százalékban hazai kézben működik, és 10-50 alkalmazottat foglalkoztat, nincsenek különleges kiváltságai, sem ingatlanvagyon. A vállalkozás indításánál megvizsgál minden engedélyt és hatósági kötelezettséget, amit az induló vállalkozásnak teljesítenie kell, nem számítva az iparág-specifikus engedélyeket.

Mindazonáltal az index alapján az egyes szabályozási területek közül viszonylag kedvező a Magyarországon tevékenykedő cégek helyzete a cégalapítás, a hitelhez jutás, valamint a szerződésben foglaltak kikényszerítése terén. Ugyanakkor komoly nehézséget és egyben versenyhátrányt jelent a magas adóterhelés, a kisebbségi befektetők védelmének alacsony foka, de az építési engedélyezési eljárások, valamint a munkaerő-piaci szabályozások könnyítése, enyhítése is jelentős mértékben javíthatná hazánknak az üzleti környezet minőségéből fakadó versenyképességét. Az adózással kapcsolatos mutatók szerint az adófizetések száma és az adózással kapcsolatos tevékenységekre fordított idő tekintetében Magyarország egy szinten áll a szomszédos országokkal. A vállalatok nyereségét terhelő teljes adóhányad hazánkban messze a legmagasabb, ugyanis míg itthon a vállalatok profitjának közel hattizedét vonja el az állam, addig a lengyel vállalatoktól például mindössze bő négytizedét. A magyar vállalati versenyképességet tehát az adózás tekintetében alighanem az adómérték kiemelkedő volta rontja a leginkább le.

1. táblázat Magyarország eredményei a Doing Business indexe alapján 2005 és 2010 között

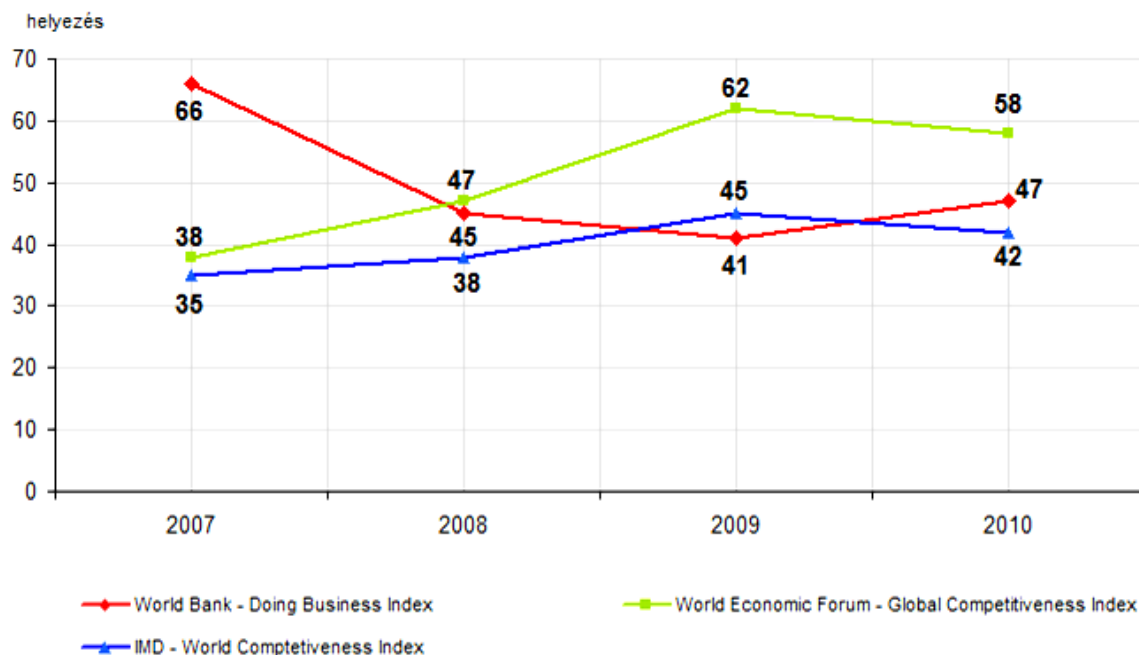
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
„Doing Business” helyezés	na.	52.	66.	45.	41.	47.
Cégalapítás	na.	na.	87.	67.	29.	39.
Procedúrák száma	6	6	6	6	4	4
Időigénye (napok száma)	52	38	38	16	5	4
Költsége (Egy főre jutó jövedelem %-a)	22,9%	22,4%	20,9%	17,7%	8,4%	8%
Tőkeigénye (Egy főre jutó jövedelem %-a)	86,4%	79,6%	74,2%	65,1%	10,8%	10,2%
Engedélyezési eljárások	na.	na.	143.	87.	89.	87.
Procedúrák száma	na.	25	25	31	31	31
Időigénye (napok száma)	na.	213	212	211	204	204
Költsége (egy főre jutó jövedelem %-a)	na.	279,1%	260%	10,4%	10,3%	9,8%
Munkaerő-szabályozás	na.	na.	90.	81.	75.	77.
Alkalmazás nehézsége (0-100-ig)	11	11	11	0	0	0
Munkaidő rugalmatlansága (0-100-ig)	80	80	80	80	80	67
Elbocsátás nehézsége (0-100-ig)	30	20	10	10	10	0
Foglalkoztatottság merevsége (0-100-ig)	40	37	34	30	30	22
Alkalmazás költsége (fizetés %-ában)	na.	34%	35%	34%	na.	na.
Elbocsátás költsége (heti fizetésben mérve)	34	34	35	35	35	35
Tulajdonjog-nyilvántartás	na.	na.	103.	96.	57.	61.
Procedúrák száma	4	4	4	4	4	4
Időigénye (napok száma)	79	78	78	63	17	17
Költsége (vagyon %-ában)	6,8%	11%	11%	11%	11%	11%
Hitelhez jutás	na.	na.	21.	26.	27.	30.
Törvényi jogok erőssége (0-10-ig)	5	6	6	6	7	7
Hiteligényléshez szükséges információk mértéke (0-6-ig)	3	5	5	5	5	5
Közszféra hiteligénylése (felnöttek %-ában)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Magánszféra hiteligénylése (felnöttek %-ában)	3,3%	4%	5,9%	6,9%	10%	10,3%
Befektetők védelme	na.	na.	118.	107.	114.	119.
Közzététel mértéke (0-10-ig)	5	1	2	2	2	2

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Igazgatóság felelősségének mértéke (0-10-ig)	na.	5	4	4	4	4
Részvényesek helyzete (0-10-ig)	na.	8	7	7	7	7
Befektetők védelmének erőssége (0-10-ig)	na.	4,7	4,3	4,3	4,3	4,3
Adózás	na.	na.	118.	127.	114.	122.
Befizetések száma	na.	24	24	24	14	14
Időigénye (órák száma évente)	na.	304	304	340	330	330
Teljes adóösszeg (bruttó nyereség %-ában)	na.	56,8%	59,3%	55,1%	57,5%	57,5%
Nemzetközi kereskedelem	na.	na.	76.	45.	71.	70.
Exportáláshoz szükséges dokumentumok száma	na.	6	6	5	5	5
Exportálás időigénye (napok száma)	na.	23	23	18	18	18
Exportálás költsége (dollár/konténer)	na.	na.	922 USD	975 USD	1300 USD	1225 USD
Importáláshoz szükséges dokumentumok száma	na.	10	10	7	7	7
Importálás időigénye (napok száma)	na.	24	24	17	17	17
Importálás költsége (dollár/konténer)	na.	na.	1137 USD	975 USD	1290 USD	1215 USD
Szerződésekben foglaltak érvényesítése	na.	na.	12.	12.	11.	14.
Procedúrák száma	21	21	21	33	33	33
Időigénye (napok száma)	365	365	335	335	335	395
Költsége (hiány %-ában)	8,1%	8,1%	9,6%	13%	13%	13%
Vállalkozás megszüntetése	na.	na.	48.	53.	58.	58.
Időigénye (évek száma)	2	2	2	2	2	2
Költsége (alapítás %-ában)	23%	15%	15%	15%	15%	15%
Visszaállítás aránya (dollárban mérve)	30,8%	35,7%	39,7%	38,4%	38,4%	38,4%

Forrás: „Doing Business” mérések

A 2006 és 2010 között mért versenyképesség változásánál hazánk mind az Institut für Management-Entwicklung (IMD), mind pedig a World Economic Forum (WEF) indexei szerint hátrébb sorolódott.

1. ábra Magyarország helyezései a nemzetközi versenyképességi méréseken 2007 és 2010 között

Forrás: HÉTFA összeállítás

IMD – World Competitiveness Index²

Noha az IMD rangsora szerint Magyarország a tavalyi 45. helyről idén a 42. helyre került az 57 országot összevető listán, a vizsgált négy év alatt 7 helyet csúszott hátra, és ezzel a legtöbbit romló országok közé sorolható.

Az összesített rangsor a gazdasági teljesítményt, a kormányzati hatékonyságot, a versenyszféra teljesítőképességét, valamint az infrastrukturális feltételeket külön értékelő listák eredőjeként áll elő. A négy fő komponens közül a magyar gazdasági teljesítmény javult, míg a kormányzati hatékonyság mérsékelten, az üzleti élet hatékonysága és az infrastruktúra állapota pedig jelentősen romlott más országokhoz viszonyítva.

Az index szerint a magyar gazdaság egyik legnagyobb versenyképességi hátrányát jelenti a GDP-hez mért államadósság-állomány, a 10. legalacsonyabb foglalkoztatási mutató és a tizenegyedik legalacsonyabb gazdasági növekedés az 57 ország között. A nem hatékony és munkavállalásra gyengén ösztönző szociális háló miatt a foglalkoztatottakra jutó adóterhelés is rendkívül magas. Az effektív személyi jövedelemadó-teher továbbra is nálunk a legnagyobb, és a társadalombiztosítási járulékok nagysága is a legmagasabb értékek között található. Valamennyi vizsgált ország közül hazánkban a legalacsonyabb a KKV szektor hatékonysága, az egyik legkedvezőtlenebbek a hitelhez, forráshoz jutási lehetőségek, alacsony mértékű az értékpapír-piaci kapitalizáció. A versenyképességi előnyök között említhető meg ugyanakkor egyebek mellett az FDI-áramlás, a külkereskedelmi nyitottság, a társasági adó és az állami tulajdoni hányad kedvező mértéke. Az intézet a vállalatalapítást érintő alacsony adminisztratív terheket is a versenyképességünket segítő tényezők között szerepelteti.

² Az IMD felmérésének mutatószámait kérdőíves lekérdezés eredményeképpen álltak elő. A válaszadók, közszolgák és vállalatvezetők 6 fokú skálán értékelték, mennyire értenek egyet a jelzett állítással.

Világ gazdasági Fórum – Global Competitiveness Index³

Az IMD rangsorához hasonlóan 2009-hez képest a 133 országot összehasonlító Világ gazdasági Fórum versenyképességi indexe (GCI) is Magyarország javulását mutatta (58. helyezéssel négy helyet lépett előre tavalyhoz képest), ám hazánk – akárcsak az IMD mérésében – 2006 óta jelentősen hátrébb sorolódott: a négy év alatt húsz helyet esett vissza, amivel a Világ gazdasági Fórum rangsorában is a leggyengébben teljesítő országok között kapott helyet.

A GCI szerint az államadósság, a pazarló költsékezés, a magas adminisztrációs teher, a kormányzat/közhivatalok döntéshozatalát jellemző részrehajlás, valamint az átláthatóság mellett jelentős versenyhátrányt jelent többek között az adórendszer kiterjedtsége és az adóztatás mértéke, az agrárpolitika költségessége, az alacsony szintű vevőorientáció, a nem kellőképpen egészséges, fizetőképes bankrendszer, valamint az értékpapír-piaci kapitalizáció alacsony foka.

És bár az adminisztratív terhek magasak, a Világ gazdasági Fórum szintén a magyar gazdaság komparatív előnyei közé sorolja a vállalat alapítás alacsony idő- és adminisztrációs igényét. A versenyelőnyök között szerepel még az alacsony kamatmarzs, a liberalizált áru- és tőkepiac, a külföldi tulajdon elterjedtsége, az FDI és a technológiatranszfer szoros kapcsolata, a felsőfokú oktatásban részesülők aránya, a természettudományok oktatási színvonala, az oktatási kiadások szintje és a viszonylag fejlett infokommunikációs infrastruktúra is.

A Világ gazdasági Fórum által megkérdezett szakemberek annak kapcsán, hogy az üzleti környezet szempontjából mely tényezőket tartják a leginkább problematikusnak elsőként az adórendszert érintő szabályozásokat említették – ezt a válaszadók 15,4 százaléka emelte ki. 14 százaléuk a pénzügyi forrásokhoz való hozzájutás lehetőségét, 12,8 százaléuk az adóztatás szintjét, 11,9 százaléuk a politikai instabilitást, 10,8 százaléuk pedig a nem kellően hatékony állami bürokráciát nevezte meg akadályként.

³ A GCI legtöbb mutatójának értéke vállalatvezetők körében végzett kérdőíves adatgyűjtés eredményeként áll elő. A tanulmány minden esetben igyekezett a gazdaság minden fontos ágából kis- és nagyvállalatokat egyaránt megszólaltatni.

2. táblázat Magyarország helyezései 2009-ben és 2010-ben a Világgazdasági Fórum* versenyképességi indexe alapján

	2009. évi helyezés	2010. évi helyezés	Változás mértéke
GCI helyezés	62.	58.	+4
Makrogazdasági stabilitás	115.	83.	+32
Munkaerőpiac hatékonysága	83.	63.	+20
Felsőfokú oktatás	40.	35.	+5
Árupiac hatékonysága	66.	64.	+2
Infrastruktúra	57.	57.	0
Innováció	45.	45.	0
Piacméret	45.	45.	0
Technológiai felkészültség	40.	40.	0
Egészség és általános iskolai oktatás	49.	53.	-4
Pénzpiac érzékenysége	61.	69.	-8
Üzleti élet érzékenysége	68.	76.	-8
Intézmények	64.	76.	-12

*2009-ben 134 ország volt a listán, 2010-ben 133.

Forrás: HÉTFA összeállítás

Mutatócsoportok szerinti megközelítés

A vizsgált tanulmányokban szereplő, az állami tevékenység szempontjából releváns indikátorok négy csoportra oszthatók aszerint, hogy milyen módon befolyásolják a vállalatok működését. A vállalati adminisztrációra ható tényezők közé olyan indikátorok kerültek, amelyek a vállalkozás indítása, felszámolása és napi működése során fellépő adminisztrációs kötelezettségek mértékét és versenyképességi hatását próbálják megragadni. Az adófizetés terheit meghatározó indikátorok az adó- és vámszabályoknak való megfelelés költségeit jelzik. A munkajogi szabályozások hatásait mutató jelzőszámok az alkalmazás, az elbocsátás és az alkalmazottak foglalkoztatásának adminisztrációs költségeit igyekeznek megragadni. Az utolsó nagy mutatócsoportba sorolt indikátorok a gazdaság morális állapotát és az ebből származó többletköltségek versenyképességi hatásait mérik.

Vállalati adminisztráció⁴

A vállalkozás indításával kapcsolatos szabályozások minden felmérés szerint komoly versenyelőnyt jelentenek Magyarországnak. Bár a vállalkozók az IMD kérdőíves felmérése alapján erős-közepesre értékelik vállalat alapítás szabályozását, a kemény adatokat használó felmérésekből kiderül, hogy ebből a szempontból a világ élvonalába tartozunk, négy éves horizonton ráadásul javuló tendencia mutatható ki. A tulajdonjog bejegyzése vagy a vállalat felszámolása szempontjából már nem ennyire egyértelműen jó a helyzet, ezen mutatók alapján a világ erősebb harmadának végén állunk. A tulajdonjog szempontjából azonban elmondható, hogy az elmúlt években komoly pozitív változáson ment át az adminisztratív szabályozás. A vállalat felszámolása esetén inkább némi relatív romlásról tanúskodnak az adatok. Rosszabb helyezést ért el az ország az engedélyeztetési eljárások értékelésénél, itt ugyanis a világ mediánján állunk, ez a helyünk azonban egy 2007-ről 2008-ra történő jelentős előrelépésnek köszönhető. A legnagyobb gondokat az állami szabályozásból, és a szabályozás sűrű változásaiból származó terhek jelentik a vállalkozásoknak. Ennél a mutatónál erősen szórnak a kérdőíves felmérések eredményei, de mindenképpen a világ rosszabbik harmadába tartozunk, a Világ gazdasági Fórum elemzése szerint ráadásul a vizsgált 133 ország közül a 130. helyen állunk. Az elmúlt években ebből a szempontból nem történtek nagy változások a kérdésben. Az Economic Freedom Index vállalati adminisztrációval foglalkozó almutatója összhangban áll a fenti megállapításokkal. Az elemzésből kiderül, hogy a magyar versenyképesség, bár némileg romlott, még mindig bőven az átlag felett van az adminisztráció szempontjából.

⁴ A vállalati adminisztrációval kapcsolatban a legpontosabb forrás a Világbank Doing Business felmérése, annak fő fókusza éppen ez. Az elemzésnek négy almutatója lett ebbe a kategóriába sorolva, a vállalkozás indításának és felszámolásának költségei mellett az engedélyek szerzése és a tulajdonjog bejegyeztetése. A Világ gazdasági Fórum elemzése szintén szerepelteti a vállalkozás elindításának erős adatok alapján számolt költségeit, illetve az állami szabályozás terheit mutató kérdőíves felmérésből származó adatokat. Az IMD a Világ gazdasági Fórumhoz hasonlóan vizsgálja a vállalkozás indításának költségeit és a szabályozás terheit, az utóbbiakat csak kérdőíves az előbbieket erős és kérdőíves felmérésből származó adatokon is szemlélteti. A Heritage Foundation indexe egy komplex mutatóba sűrítette a vállalkozás indításának, felszámolásának és az engedélyek megszerzésének idő és pénzbeli költségeire vonatkozó adatokat, amelyeket részben a Doing Businessből vett át.

Adófizetés terhei⁵

Valamennyi általunk vizsgált rangsorból kiderül, hogy hazánkban az adózással kapcsolatos terhek jelentik a legnagyobb problémát. A Doing Business kemény adatai alapján a világ utolsó harmadába tartozunk, a Világgazdasági Fórum kérdőíves felmérése szerint pedig valósággal az utolsók vagyunk: a 133 vizsgált ország között a magyar vállalkozók válaszai alapján Magyarország 132. helyre került. Az eredmények ráadásul eléggé robusztusak, nem látszik ingadozás az elmúlt évekhez képest.

A vámadminisztráció kérdésében jobb a helyzet, bár itt sem teljesen megnyugtatóak az eredmények. A Világbank és a Világgazdasági Fórum is a világ harmadik ötödébe sorolta az országot, amit relatív versenyelőnyként tüntet fel a GCI. Az IMD felmérése alapján már nem olyan fényes a helyzet, eszerint a világ második ötödében van Magyarország, és még a régiós versenytársaink között is csak átlagos a teljesítmény. Az adatok mindegyike időben meglehetősen stabilitást mutat. A Heritage Foundation az eddigiekkel szemben bőven az átlag fölé sorolta az országot, bár ezt inkább az okozza, hogy a mutatószáma érzékeny a vámtarifára.

Munkaügyi szabályozás⁶

Az egyes indexek mutatószámaiban a munkaügyi szabályozással kapcsolatban nincsenek nagy eltérések. Összevetésükből kiderül, hogy e mutatócsoport szempontjából erős-közepes az ország teljesítménye, nagyjátlagban a világ országainak első felében, első harmadában szerepel Magyarország. Ez az eredmény önmagában nem nevezhető pozitívnak, ám versenyképességünket erősíti, hogy a régiós versenytársak nagy lemaradásban vannak ezen a téren.

A korábbi évekhez képest produkált változás szempontjából a felmérések már erős szórást mutatnak: a Doing Business egy hosszú javulási tendenciának a megtorpanását mutatja, az IMD elemzése azonban egy hosszabb romlási folyamatról ír. Az IMD szerepelteti még elemzésében a külföldi dolgozók munkavállalására és a munkaerő szabad áramlására vonatkozó mutatószámát is, ami szintén komoly versenyelőnyt jelez, ebből a szempontból egyértelműen a világ élvonalába tartozik az ország, és bár 2008-ban még a 2. legjobb eredményt érte el, a 2010-ben szerzett 9. helyezés még mindig kimagasló.

⁵ Az adózás és a vámeljáráások költségeivel mind a négy vizsgált elemzés foglalkozik, bár más-más szemszögből és módszerrel álltak hozzá a kérdéshez. A Doing Business a kérdést objektív oldalról közelítve az adózással és a vámeljáráással járó anyagi és időbeli költségeket vette számba. A Világgazdasági Fórum és az IMD elemzései ezzel szemben a vállalkozói megítélést tekintették mérvadónak és kérdőíves adatgyűjtéssel alakították ki a mutatójukat. A HF egy kompozit mutatószámmal mutatja be a külkereskedelem szabadságát: vám értékét 0 és 100 közé normalja, majd ebből kivon egy büntetőpontszámot, amit a nem vámbeli terhekért lehet kapni. Bár úgy tűnik, hogy a mutatót a vám szintje határozza meg leginkább, mégis képet adhat a régióon belüli vámeljárási különbségekről, hiszen az Európai Unióon belül nem különböznek a vámtarifák.

⁶ A munkaügyi szabályozás versenyképességi hatásairól nehezebb közvetlen információkat szerezni, így a DB és a HF az alkalmazás és elbocsátás költségeire vonatkozó mutatószámaikat csak részben építették elsődleges adatokra (végkielégítés, munkaórákra vonatkozó szabályozás), részben indexszámokat használtak. A Világgazdasági Fórum és az IMD elemzésében szereplő adatok kérdőíves felmérésekből származnak.

Jogszerű magatartás

A legnehezebb mérési feladat a társadalom morális állapotának, az ezzel kapcsolatos többletköltségeknek, illetve annak mérése, hogy a büntethető cselekedeteket milyen mértékben tudják megelőzni az országban. Ez a mutatócsoport olyan mutatókból áll, amelyek ezeket a problémákat közelítik meg, de a közelítés iránya minden esetben erősen eltér egymástól. A Doing Business a megelőzés szintjének vizsgálatára helyezi a hangsúlyt és a szerződések kikényszeríthetőségét méri, a kikényszerítésre fordított idő, pénz és a hozzá szükséges jogi és adminisztratív lépések alapján. Az IMD másik irányból közelít és a társadalom morális állapotát vizsgálja a vállalkozói kérdőívekben. A HF indexében a korrupció mértékét a Transparency International által mért Corruption Perception Index alapján adja meg, a tulajdonjogok védelmére vonatkozó indexet pedig kategoriális besorolással alkotja meg.

A részprobléma vizsgálata során kapott eredmények – típustól függően – vagy nagyon szívderítőek vagy pedig végzetesen lehangolóak. A szerződések kikényszeríthetősége magas szinten áll Magyarországon a Doing Business felmérése alapján a 14. helyezéssel a világ élvonalába tartozunk, ami egyértelműen versenyelőnyt jelent hazánk számára. Ez az adat időben is viszonylagos stabilitást mutat, az elmúlt évek egy-két helyezéssnyi romlása-javulása inkább a statisztikai bizonytalanságokból ered.

Az IMD felméréséből ezzel szemben az derül ki, hogy a magyar vállalkozók mind az adóelkerülést, mind a korrupciót, mind pedig a feketegazdaságot a magyar versenyképesség legnagyobb rákfenéjének tekintik. A vizsgált országok között az utolsók között kullog Magyarország, jókora hátrányban a régiós vetélytársakkal szemben. Adóelkerülés és korrupció szempontjából az utolsó előtti harmadik helyen állunk a vizsgált 58 ország között, míg a feketegazdaság megítélése szempontjából a legutolsók vagyunk, komoly hátránnyal az utolsó előtti Mexikó mögött. Ezekben a kérdésekben az ország megítélése sokat romlott az elmúlt két-három évben. 2008-ban a vizsgált országok között még gyenge-közepes helyezéssel álltunk.

A fenti két végletnél kiegyensúlyozottabb a Heritage Foundation indexe, ami a tulajdonjog védettsége szempontjából bőven az átlag fölé pontozott, de az általa használt korrupciós mutató szerint is jobb a helyzet az átlagosnál Magyarországon. Az azonban mindenképpen elgondolkodtató, hogy ez az index is a helyzet romlását jelzi az elmúlt évhez képest.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- DE SOTO, HERNANDO [2000]: The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else. New York: Basic Books, 2000.
- DJANKOV, SIMEON – LA PORTA, RAFAEL – LOPEZ DE SILANEZ, FLORENCIO – SCHLEIFER, ANDREI [2002]:
The Regulation of Entry. The Quarterly Journal of Economics, 2002/117.
<http://www.doingbusiness.org/documents/551.pdf> (Letöltés ideje: 2010-08-21)
- HERITAGE FOUNDATION – Economic Freedom Index [2010]
<http://heritage.org/Index/Country/Hungary> (Letöltés ideje: 2010-09-05)
- IMD World Competitiveness Yearbook [2010]
<http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm> (Letöltés ideje: 2010-09-03)
- VILÁGBANK - Doing Business Index [2010]:
<http://www.doingbusiness.org/documents/fullreport/2010/DB10-full-report.pdf>
(Letöltés ideje: 2010-09-03)
- VILÁGGAZDASÁGI FÓRUM – Global Competitiveness Report [2009–2010]
<http://www.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullreport.pdf>
(Letöltés ideje: 2010-09-04)